

ÖPPNA STUDIETRÄFFAR MED VIRVELVINDEN

Tema: Det osynliga arbetets konflikter

Tid: Onsdagen den 17:e februari 18.00 (träff 2/4)

Plats: India Däck Bokcafé, St Algatan 3, Lund (Bakom kulturen)

Info: Fristående diskussionsträffar för den revolutionära vänstern

Kontakt: vvv@virvelvinden.net

Text: "Utan arbetslust: en studie av kvinnors strategier"
av Kvinnopolitiskt Forum och "Att undersöka vår vardag"
av Kolla!/Direkt Aktion

Utan arbetslust: en studie av kvinnors strategier

Under våren 2005 genomförde Kvinnopolitiskt forum en undersökning om kvinnors tid. Syftet var dels att problematisera konceptet fritid, hur mycket fri tid kvinnor egentligen upplevde sig ha utifrån definitionen "tid som du har för dig själv", dels att diskutera innebörden av begreppet arbete. En annan avsikt var att undersöka och samla in eventuella erfarenheter av och praktiker för att frigöra tid. Metoden för undersökningens var att intervjua kvinnor i olika åldrar som vi mött på offentliga platser i Stockholm.

Många av de intervjuade kvinnorna upplevde att de inte fick betalt för allt arbete de utförde under en vanlig vardag. En del ansåg sig ha mycket fri tid medan andra tyckte att det var svårt att få tid för sig själv. Gemensamt för de flesta var att de hade tänkt på hur de skulle kunna förändra sin arbetsituation, det rörde sig om allt från att byta jobb och chef till att gå ner i arbetstid.

En av frågorna rörde den delen av arbetet som inte är officiellt reglerad men som man ändå förväntas utföra i sitt arbete. Det kan vara att komma till jobbet lite innan arbetsdagen påbörjas eller använda sociala och intellektuella färdigheter för att lösa problem utöver de obligatoriska arbetsuppgifterna. Inom vårdsektorn ingår det sällan i arbetsuppgifterna att ha en god relation till anhöriga men det är ändå en förutsättning för arbetet. Hur regleras arbetet med att skapa goda relationer till kunder?

Av intervjuaren att döma var det tydligt att arbetaren förväntades utföra dessa extrauppgifter som varken regle-

ras, ingår i arbetsbeskrivningen eller betalas för. Utan det extra arbetet skulle inte arbetsplatsen fungera.

En konsekvens av att inte utföra detta arbete kunde vara att bli utskälld av chefen, men vissa erkände att det händer att de skiter i vissa uppgifter ändå. Möjligheten att avstå från att utföra obetalt arbete bestämdes också av positionen och tryggheten på arbetsplatsen.

"– Jag vet inte vad som skulle hända. Kanske inget? Det skulle bli konflikter?"

"– Det skulle bli jobbigt dagen efter. Mer att göra."

En annan av de intervjuade påpekade att bristen på arbetsplatsbeskrivning var ett faktum inom vården men att det både kunde betraktas som något positivt och negativt. "– det ger oss ett större inflytande över vårt arbete och gör det svårare för cheferna att kontrollera vad man faktiskt gör och hur lång tid det tar"

Undersökningarnas resultat pekar på att det vanligaste sättet för att utöka sin fritid är att minska hemarbetet. Många kvinnor berättade att de helt enkelt struntar i visst hemarbete som inte är direkt nödvändigt för livsföringen. Konsekvensen kunde vara att hemmet inte alltid var välstadat, att de obetalda arbetsuppgifterna inte blev minutiöst genomförda Snabbmatskonsumtion var ett annat sätt att minska arbetstiden som det innebär att inhandla råvarorna, planera och genomföra matlagningen.

Det förekom också att man på betald arbetstid gjorde en del av det arbete som man förväntades göra efter den betalda arbetsdagens slut, som att handla hem mat, köpa kläder och träna.

Ett annat vanligt sätt att undslippa viss arbetsbörda var att minska den betalda arbetstiden och på andra sätt klara ekonomin. Detta sätt förutsatte i många fall andra människors deltagande i det obetalda arbetet eller ekonomiskt stöd från annan person. Genom kollektivt boende, där flera personer delar arbetsbördan och boendekostnaden, effektiviserar arbetet och frigör tid. Å andra sidan uppgavs att ensamhushåll i vissa fall var ett medel för att förändra situationen med arbetsdelningen i hemmet i positiv riktning.

Undersökningens resultat speglas också i allmänt statistiskt material. Under 1990-talet minskade kvinnors sin hemarbetstid med ca 40 minuter, eller 15 %. Kvinnors tidsåtgång för matlagning, diskning, klädunderhåll och allmän städning har minskat. Män har tagit över en del av matlagningen men inget av städningen. Minskningen beror inte på att männen sammantaget har tagit ett större ansvar för arbetet i hemmet. Bilden av jämställdhet som gärna förmedlas i populär media motsägs av att mäns insats i hemmen inte visar någon ökning under samma period.

Statistiken och vår undersökning uppenbarar att det är kvinnors ändrade beteenden som ligger bakom dessa förändringar, inte männens ökade bidrag till det obetalda arbetet. Det är ett uttryck för en vägran att påföras obetalt arbete.

Hemmet som arbetsplats har visat sig erbjuda många möjligheter för kampen för mer fritid. Kvinnors förhållningssätt till arbete är ett dynamiskt förhållande mellan påförande av arbete och vägran. Hemmet som en arena för kampen om fritid och levnadsvillkor är något som sällan belyses. I betraktandet av kvinnan i detta sammanhang träder hon fram som ett aktivt subjekt.

Förändringen av hemarbetet beror på kvinnors vägran och de förändrade villkoren för kvinnors liv och arbete. Efter det massiva inträdet på arbetsmarknaden har en situation med dubbel arbetsbörda uppstått där kvinnor förväntas att effektivt vara förvärvsarbetande och välutbildade samt ansvariga för hem och familj. Att på ett flexibelt sätt förena betalt och obetalt arbete vilket intensifierar arbetstempot och skapar en extremt produktiv

Att undersöka vår vardag

Den här texten är tänkt som en introduktion till undersökningar som politisk metod, den gör inga anspråk på att vara heltäckande eller ens lyckas täcka det viktigaste men vår förhoppning är att den kan tjäna som en inspiration till att ni som läser den ska börja undersöka era egna liv. Det är nämligen både busenkelt och givande och dessutom har väl alla någon gång funderat över varför arbetet fungerar som det gör. På ett sätt är ju kunskapen om våra egna liv belöning och mening nog att starta en undersökning, men vi är övertygade om att undersökningen ger oss värdefulla insikter om vår egen kamp mot lönearbetet och är ett sätt att vässa våra vapen.

Textens utgångspunkt är arbete på en arbetsplats men det går bra att byta ordet och sammanhanget arbetsplats

arbetskraft som avkrävs tillgänglighet dygnets alla timmar. De dubbla kraven framtvingar behovet av att på nytt formulera strategier mot arbete i ett patriarkalt samhälle.

Vi kan se, att många av de strategier de intervjuade kvinnorna använder sig av har en individuell karaktär, men är samtidigt så utbredda att man kan prata om dem som ett kollektivt fenomen. Vår undersökning tillsammans med det statistiska underlaget, tyder på en vilja att ha ett aktivt liv bortom arbetet och ett förkastande av den traditionella hemmafrusrollen. Kvinnor är högst medvetna om hemarbetets betydelse och agerar därefter.

Vår undersökning visar på några tillvägagångssätt för att uppnå ett sådant liv, praktiker för tillägnandet av egen tid, oberoende av myten om det jämställda Sverige.

Frågor som använts för undersöka vardagskonflikter kring osynligt arbete

1. Hur mycket fri tid har du en vanlig vardag om du räknar bort sovtid, restid och arbetet på jobbet/i hemmet? Fri tid=tid som du har för dig själv.

Om den intervjuade svarar mycket fri tid: Hur lyckas du få så mycket fri tid?

Om den intervjuade svarar lite fri tid: Du arbetar alltså mycket!? Hur mycket av ditt totala arbete på jobbet och i hemmet får du betalt för?

2. Hur är arbetsfördelningen i ditt hem?

Om den intervjuade bor tillsammans med någon annan:

a. Hur har ni kommit fram till den fördelningen?

b. Hur skulle du vilja förändra fördelningen?

Om den intervjuade bor i ensamhushåll:

a. Har du tidigare bott tillsammans med någon?

b. Hur var arbetsfördelningen då?

c. Var ensamhushåll ett medel för att förändra fördelningen?

3. Är det tillräckligt att följa arbetsbeskrivningen på ditt jobb eller finns det även outtalade krav på dig (på din arbetsplats)?

4. Vad skulle hända om du inte uppfyllde de outtalade kraven?

5. Har du hittat några strategier för att få mer fri tid?

Exempel: snabbmat, smita från jobbet, sova för lite, träning, läsa på tunnelbanan.

6. Hur skulle du vilja förändra din arbetssituation?

mot exempelvis skola, arbetsförmedling eller hem. I någon mening är ju alla delar av våra liv en del av en social fabrik där vi ständigt produceras som varor, samtidigt innebär det att vi ständigt har möjligheten (och dessutom utnyttjar den) att fly från eller göra motstånd mot vårt samhälleliga arbete.

Många av våra chefer, förmän och fackombud ser vårt undrande som ett utslag av lättja, dålig arbetsmoral eller ren jävulskap. Och det är det såklart. Men samtidigt som vårt snattande på jobbet innebär att vi höjer vår lön är den längre rasten eller viljan att göra arbetsuppgifter bra och långsamt ett sätt för oss att ta kontrollen över vårt eget arbete. Det handlar alltså om klasskamp. Undersökningarna är ett bra sätt att komma djupare in i denna ständigt förekommande konflikt, ett sätt att se oss som en del av ett oändligt stort osynligt parti som hela tiden

ifrågasätter och undergräver vårt löneslaveri.

Det kan kännas svårt att komma igång med en undersökning. Å andra sidan undersöker vi ju vår egen vardag och utbyter erfarenheter av vår kamp när vi sitter ner och tar en kopp kaffe med våra arbetskamrater. Det är ju trots allt vi själva som vet mest om vårt eget arbete, undersökningen är alltså inget som kräver att man är expert på att samla in och behandla information som en forskare.

Fikarummet kan vara ett bra ställe att starta er undersökning, den enda skillnaden mot tidigare är att ni försöker samla och systematisera det ni redan pratar om när ni pratar om arbetet. Här är det viktigt att inte ta sej vatten över huvudet eller krångla till saker i onödan. Själva handlingen att samla ihop och sätta ord på våra egna erfarenheter är något som i sej själv ger upphov till en djupare förståelse för vår kamp och ger oss möjligheter att fördjupa den och därför vill vi ju sprida undersökningen till att inkludera alla på vår arbetsplats och nå en så total kunskap som möjligt. Men det är ofta väl svårt att direkt få med sej alla eller att gå in i minsta detalj. Ett bättre ställe att starta på är nog att prata med den grupp av vänner som ni har omkring er och att låta undersökningen ta sitt avstamp i sådana saker som ni redan pratar om. På vår hemsida finns några olika exempel på frågor som kan vara värda att prata om men det är viktigt att komma ihåg att det är er undersökning. Bara ni vet bäst vilka frågor som är intressanta och vilka svar ni vill ha, exempelfrågorna kan vara en hjälp men dom finns till för er skull – inte tvärt om.

Skillnaden mot det vanliga fikarumssnacket är bara att ni nu pratar om ert arbete med ett uttalat och ondskefullt (näja) mål, att hitta dom kampformer där det är ni och inte era chefer som tar makten över er arbetstid och era arbetsuppgifter. Det kan handla om allt från hur långa raster ni tar, till hur ni utför vissa arbetsmoment, till vilka era möjligheter är att utvinna förmåner genom ert arbete och så vidare. Bara ni själva vet vilka gränser som finns för era möjligheter att bekämpa arbetet och förbättra er egen situation och genom att prata om gränserna kan ni sakta men säkert tänja på en del av dom, riva vissa murar och smyga in på helt nya områden.

Ni skriver ju inget skolarbete så det finns ingen som tvingar er att skriva ner era erfarenheter eller utgå från ett förutbestämt frågeformulär. Däremot kan det, om ni orkar, vara ett stöd i er undersökning om ni för nåt slags anteckningar. Det kan räcka att bara skriva en lista över dom olika moment och områden där ni tycker att ni har varit framgångsrika. Genom att skriva ner eller ordna era erfarenheter kan ni tillsammans se mönster som var och en av er kanske missar. Kanske är det så att chefen kör samma fula trix mot alla eller att ett visst moment är tar

mer tid än vad ni får på er? Det viktiga är att själva uttalandet och nedtecknandet gör att ni tillsammans kan bli konkreta och ger er en möjlighet att tillsammans fundera kring vad som funkat, vad som funkat sämre och vad det kan bero på.

När ni tillsammans identifierat något eller några delar av ert arbete där ni tycker att era möjligheter till framgångsrik kamp är större kan det vara läge att inkludera andra av era arbetskamrater. Här är det viktigt att tänka på att vi inte är försäljare, vi vill inte få våra arbetskamrater att köpa ett åsiktspaket eller en produkt. Vi är intresserade av att ta reda på hur dom upplever sin situation som lönearbetare och hur dom i sin vardag gör det bästa av situationen. Eftersom ni ju jobbar på samma ställe med ganska liknande saker är det inte helt orimligt att ni har ungefär samma erfarenheter och ungefär samma strategier för att göra arbetet uthärdligare. Det är inte alltid helt enkelt att närma sej alla arbetskamrater, i dagens samhälle är flykten från arbetet en sak som dom flesta talar tyst eller inte alls om, men med rätt doser ödmjukhet och envishet kan det gå vägen. Våldigt få vill fylla i ett långt formulär med kluriga frågor, men dom flesta är beredda att dela med sej av hur dom får ett stressigt moment att bli mindre stressigt eller hur dom gör för att själv få styra över mer av sin arbetstid. I synnerhet om den som frågar gör det utifrån sin egen situation.

Tillsammans kommer ni förstå hur ert eget arbete fungerar och hur ni kan göra det så enkelt som möjligt. I förlängningen kan er kunskap ge er ett verktyg att ta allt mer makt över ert eget arbete, inte genom att rösta in rätt politiker eller genom att förlita er på experter, det är tillsammans vi förändrar vår situation till det bättre!

För att sammanfatta:

Hitta en grupp av dina närmsta arbetskamrater.

Prata ihop er kring ert arbete, hur gör ni för att få arbetsdagen att gå så smidigt och bekvämt som möjligt?

Sammanfatta era erfarenheter av motstånd.

Bredda er cirkel, inkludera fler av era arbetskamrater. Ta reda på vilka erfarenheter dom har av motstånd och dela med er av era egna.

Tillsammans kan vi ta makten över vårt eget arbete!

Förhoppningsvis innebär ert insamlade av erfarenheter att ni tillsammans kan se var just ni kan bli som effektivast i er kamp för ett drägligare arbetsliv och själva insamlandet av kunskapen gör att ni sprider den över hela arbetsplatsen. Kom bara ihåg att vi inte är en upplyst elit som ska leda våra arbetskamrater med lögnar och luren-drejeri! Istället lär vi oss av oss själva och av varandra.